

Till:
Barnminister Åsa Regnér
Migrationsminister Morgan Johansson,
Inrikesminister Anders Ygeman

Stockholm 2 februari 2016

UNICEFs krav angående barns rättigheter i mottagandeprocessen - förslag till grundstommen för en nationell handlingsplan

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) är till för att värna barns rättigheter och gäller alla barn som vistas i Sverige. Givet det ökade antalet asylsökande barn som kommit till Sverige under hösten har det nuvarande mottagningssystemet varit svårt att tillämpa fullt ut, men det finns grundläggande rättigheter för barn som inte är förhandlingsbara. Det är av yttersta vikt att de tillgodoses för att barn ska få en rättssäker prövning och ett värdigt mottagande. Barnkonventionen och dess fyra grundprinciper¹ ger en bra vägledning för hur barnets rättigheter ska tas tillvara. Principerna bör därför genomsyra det arbete som görs kring mottagandet av barn för att säkerställa ett barnrättsperspektiv.

För att förbättra situationen för de barn som kommer till Sverige idag krävs ett helhetsgrepp med en gemensam strategi för kortsiktiga och långsiktiga rättssäkra lösningar. Det måste finnas en tydlighet kring roller och ansvarsfördelning för att säkerställa att barn inte faller mellan stolarna och blir ingens ansvar. Vi delar Barnombudsmannens uppfattning om att en nationell handlingsplan omgående måste tas fram. Handlingsplanen måste omfatta åtgärder för samtliga barn i mottagandet - ensamkommande samt barn i familj. Handlingsplanen bör tas fram i nära dialog med alla berörda aktörer på nationell och lokal nivå, inklusive det civila samhället.

Vi vill här lyfta tio punkter som vi anser bör ingå i en nationell handlingsplan för att säkerställa att barns rättigheter inte åsidosätts. De ska inte tolkas som en uttömmande lista utan är exempel nära kopplat till de diskussioner och förslag som under den senaste tiden uppmärksammats på nationell och lokal nivå.

1. Samverkan

Det har under en längre tid uppmärksammats att det saknas ett helhetsperspektiv kring barn som söker asyl i Sverige. Barn faller alltför ofta mellan stolarna när det inte är tydligt vem som är ansvarig. Vi efterlyser därför tydlig samordning och samverkan mellan myndigheter både för den enskildes bästa och ur ett tidseffektivitetsperspektiv. Ordnade samverkansformer gentemot civilsamhället är också av yttersta vikt för att på bästa sätt ta tillvara deras kompetens och möjligheter att stödja kommuner i exempelvis tillgängliga boplatser.

2. Förebygga att barn försvinner och utsätts för övergrepp

Med det stora antalet barn som anländer till Sverige idag finns det en förhöjd risk att barn avviker innan registrering eller ankomst till ansvarig kommun. Barn som avviker löper en förhöjd risk för utsatthet, övergrepp och att bli offer för människohandel. Det är därför fortsatt viktigt för myndigheter att prioritera arbetet med att identifiera och registrera samtliga barn som anländer till Sverige samt att de upptas in i de nationella skyddssystem som tillhandahålls. I detta sammanhang är det också viktigt att myndigheter och kommunens socialtjänster får den kunskap som krävs för att upptäcka till exempel handel med barn samt barnäktenskap.

¹Art. 2 icke-diskriminering, art. 3 barnets bästa, art. 6 rätt till liv och utveckling samt art. 12 rätten att komma till tals

3. God man

Ensamkommande barn måste skyndsamt förses med en god man och en rättslig företrädare som tillvaratar deras rättigheter och bistår dem i asylprocessen samt i mottagandet. Detta måste fortsättningsvis prioriteras då detta är en nyckelfunktion för att säkerställa att barn får sina rättigheter tillgodosedda. Under den tid som god man förordnas till barnet måste barnet förses med en provisorisk lösning. Detta kan vara jourhavande god man, offentligt biträde eller annan lämplig person.

Ur ett mer långsiktigt perspektiv bör uppdraget kring god man och nuvarande bestämmelser och utformning ses över utifrån ett tydligt barnrättsperspektiv.

4. Boendeformer

Barnets behov av vård, trygghet och skydd måste stå i fokus med samtliga boendialternativ i beaktande, snarare än ekonomiska motiveringar eller de placeringsalternativ som finns att tillgå. Det är av yttersta vikt att principen kring betydelsen av en individuell prövning för varje individ bibehålls och att en lämplighetsbedömning med utgångspunkt i barnets bästa alltid genomförs.

De formella krav som ställs på hemmen för vård och boende (HVB) vad gäller bemanning då barnen befinner sig där måste kvarstå. Detta för att ge stöd åt barnen men också för att skydda dem från externa hot och interna uppgörelser. En kravspecifikation på personal med betoning på lämplighet och erfarenhet bör vara vägledande och styrande vid rekrytering av personal till samtliga boendeformer. Kravet på högskolekompetens hos föreståndaren kan förbises under den situation som för närvarande råder, men det är viktigt att krav på erfaren och kunnig personal bibehålls.

På längre sikt ser vi att behoven av att erbjuda mer specialiserade och anpassade boenden bör ses över för att tillgodose samtliga individers behov av stöd och vård.

5. Sjukvård

Hälsoundersökningar måste fortsatt prioriteras redan i ankomstkommunen. Akuta behov ska omgående tillgodoses medan övriga åtgärder kan anstå till anvisningskommunen. Akuta behov ska omfatta även tandvård och psykiatrisk vård.

6. Utbildning

Barns rätt till utbildning måste vara en fortsatt prioritering för barn i alla åldrar, dvs. förskola, grundskola och gymnasium. Kravet på inskrivning i skolan inom en månad bör vara det fortsatta målet för kommunen. Kommunen bör även se på möjligheter till tillfälliga och flexibla lösningar för att få fler att komma igång med utbildningsinsatser i väntan på att börja skolan. Arbetsmiljön och undervisningen får dock inte vara av lägre kvalitet än övrig utbildning. Asylsökande barn får inte diskrimineras och omfattas av sämre villkor än övriga skolbarn.

7. Individuell handläggning och barnkonsekvensanalyser vid alla beslut som berör barn

Individuell handläggning och barnkonsekvensanalyser måste genomföras vid samtliga beslut som berör barn. Asylsökande barn är ingen homogen grupp. Barnkonsekvensanalyser är ett viktigt verktyg och ska användas vid samtliga beslut och förfaranden. Detta kan underlätta arbetet och fånga upp viktiga delar i beslutsfattandet. Detta gäller både för nationella myndigheter, landsting och kommun.

Socialtjänsten måste få tillräckligt med resurser för att kunna utreda alla barns behov samt lämpligheten i olika placeringsalternativ. Familjehemsplaceringar måste prioriteras och föregås av en fullständig utredning för att säkerställa lämplighet innan barnet placeras. Utbildningsinsatser till familjehem måste fortgå. Utbildningen bör vara flexibel och anpassas efter initial bedömning och tidigare erfarenhet från det aktuella familjehemmet. Barn placerade i eget boende måste särskilt följas upp och säkerställa att placeringarna är lämpliga.

Migrationsverkets handläggning och utredningsarbete måste fortsatt föregås av barnkonsekvensanalyser och individuella prövningar med barnets bästa i fokus trots långa handläggningstider och ökat antal asylsökningar som inkommit till myndigheten.

8. Kompetenskrav

Vi har förståelse för att både kommun, länsstyrelse och statliga myndigheter har tvingats rekrytera en stor andel ny personal och i vissa fall även låna personal från andra enheter och förvaltningar. Detta ser vi positivt på, men samtidigt är vi oroade över deras introduktion och deras utbildningsmöjligheter. Det är viktigt att all personal som kommer i kontakt med barn och deras ärenden ges grundläggande utbildning om barns rättigheter och betydelsen av ett bra bemötande. Fördjupad kunskap och rådgivning vid svårare situationer och beslut kan tillgodoses av en "resurspool" på kommun eller nationell nivå med seniora handläggare som har lång erfarenhet av att arbeta med barn i asylprocessen och i mottagandet.

9. Anpassad information till barn

För att barn ska ges möjlighet att vara delaktiga i mottagandeprocessen och påverka beslut som berör dem måste de få information och kunskap om sina rättigheter. Barn måste få anpassad information uppdaterad och tillgänglig efter språk, ålder och mognad. Detta måste vara en fortsatt prioritering och måste skyndsamt sättas in så att informationen når ut till alla berörda barn.

10. Frihetsberövande

Med anledning av att ett flertal EU-länder frihetsberövat barn under mottagandeprocessen ser vi det som särskilt viktigt att Sverige fortsatt tar avstånd från detta förfarande. Barn ska inte sättas i förvar eller på annat sätt frihetsberövas på grund av att de söker asyl. Enligt barnkonventionen får frihetsberövande av barn endast ske som en sista utväg och för kortast möjliga tid. Denna princip är inte förhandlingsbar och måste fortsatt tillämpas fullt ut.

Vi hoppas att våra förslag kan bistå i det pågående arbetet hos regeringen i framtagandet av en nationell handlingsplan med barns rättigheter och behov i fokus. Vi träffar er gärna för att diskutera förslagen mer ingående.

Vänliga hälsningar
UNICEF Sverige

Christina Heilborn
Stf. Generalsekreterare